

ГУСЄВ

Артем Олександрович
onuepfartemhusiev@ukr.net

УДК 331.56

студент, Одеський
національний університет
імені І.І. МечниковаПРОБЛЕМА СТРУКТУРНОГО БЕЗРОБІТТЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІTHE PROBLEM OF STRUCTURAL UNEMPLOYMENT AT THE PRESENT
STAGE OF LABOUR MARKET DEVELOPMENT IN UKRAINEDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.4\(1\).1](https://doi.org/10.37634/efp.2020.4(1).1)**HUSIEV Artem Oleksandrovykh** – student, Odesa National University after I.I. Mechnykov

У статті досліджено теоретичні і методологічні засади проблеми структурного безробіття. Визначено економічну сутність даного явища, а також основні причини його виникнення в умовах глобалізації. Наведено основні різновиди структурного безробіття: технологічне, територіально-галузеве. Виявлено взаємозв'язок діджиталізації бізнес-процесів внаслідок науково-технічного прогресу та підвищення рівня структурного безробіття у країні. Проаналізовано проблему структурного безробіття в Україні на сучасному етапі. Запропоновано концепцію державної політики відносно структурного безробіття.

* * *

В статье исследованы теоретические и методологические основы проблемы структурной безработицы. Определена экономическая сущность данного явления, а также основные причины его возникновения в условиях глобализации. Приведены основные разновидности структурной безработицы: технологическая, территориально-отраслевая. Выявлена взаимосвязь диджитализации бизнес-процессов вследствие научно-технического прогресса и повышения уровня структурной безработицы в стране. Проанализирована проблема структурной безработицы в Украине на современном этапе. Предложена концепция государственной политики относительно структурной безработицы.

* * *

The article explores the theoretical and methodological basis of the problem of structural unemployment. The economic essence of the phenomenon has been identified, as well as the main reasons for its emergence in the context of globalization. The main types of structural unemployment are given: technological, territorial-industry. The relationship between the digitalization of business processes due to scientific and technological progress and the increase in the level of structural unemployment in the country has been revealed. The problem of structural unemployment in Ukraine at the present stage has been analyzed. The concept of public policy on structural unemployment has been proposed.

Structural unemployment is a kind of unemployment, which arises as a result of structural changes in the economy of the country, exists under any economic system, its complete elimination is impossible. Depending on the reason for the emergence of structural unemployment is technological and geographically-sectorial unemployment.

Technological unemployment is typical for highly developed countries with a high level of digitalization economy and is a consequence of automation of workplaces. Technological unemployment leads to transformations in the structure of demand for labor: withering some professions and the emergence of others. Such unemployment is a positive thing for the country's economy as a whole, so the main measures are to remove negative consequences of this unemployment for individual workers. In Ukraine, due to the relatively low rate of scientific and technological progress, the problem of technological unemployment, compared to developed countries, is less urgent.

Geographically, the branch unemployment is caused by disproportions between supply and demand of manpower in certain areas or regions. In Ukraine and other countries with a transitive economy, this type of structural unemployment is more widespread. Balancing the demand and supply on the labor market at the mesoeconomic level is the main direction of the State policy on reducing the level of territorial and industry unemployment in Ukraine.

Ключові слова: структурне безробіття, ринок праці, глобалізація, науково-технічний прогрес, діджиталізація бізнес-процесів

Ключевые слова: структурная безработица, рынок труда, глобализация, научно-технический прогресс, диджитализация бизнес-процессов

Keywords: structural unemployment, labor market, globalization, scientific and technological progress, digitalization of business processes

ВСТУП

Досліджувана тема є актуальною, оскільки структурне безробіття в умовах сучасної ринкової економіки під впливом науково-технічного прогресу та діджиталізації має тенденцію до підвищення, що обумовлено структурними змінами економіки.

Дослідженню проблеми безробіття та їх видів в Україні та світі присвячені наукові праці таких вітчизняних і зарубіжних вчених: С.В. Попова [1]; В.В. Близняк, Л.Д. Яценко [2]; К.І. Курсон [3]; А.Г. Стадник [4]; Т.В. Дудки, Ващишиної Ю.О., Голика О.М. [5], С.О. Торшина [6], Дж. Акерлофа, П. Даймонда, Л. Грогана та інших. Відсутність дослідження явища структурного безробіття як наслідку структурних трансформацій в сучасній економіці України є основною не вирішеною проблемою науковців.

МЕТА роботи – дослідження причин і наслідків структурного безробіття на сучасному етапі розвитку ринку праці в Україні, а також пошук оптимізації державного регулювання даного явища.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті використано такі загальнонаукові та специфічні методи дослідження: аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення, порівняльний метод, абстрагування, діалектичний метод, економічне моделювання.

РЕЗУЛЬТАТИ

Структурне безробіття – різновид безробіття, що характеризується, насамперед, структурними зрушеннями в економіці країни. Таке безробіття є економічно виправданим, повне його усунення неможливе.

Економічна сутність явища структурного безробіття полягає у таких його властивостях:

- виникає внаслідок зміни попиту на працю, що призводить до зникнення одних професій і появи інших;

- основним джерелом виникнення є науково-технічний прогрес та автоматизація праці;

- існує за будь-якої економічної системи, проте найбільш чітко проявляється в умовах ринкової економіки, оскільки за адміністративно-командної (планової) системи економічне зростання відбувається переважно екстенсивним шляхом без активного впровадження інноваційних технологій, що суттєво обмежує структурне безробіття;

- у деяких випадках є наслідком структурної розбалансованості попиту і пропозиції на ринку праці на мезоекономічному рівні – у певних галузях та регіонах (територіально-галузеве безробіття).

Структурне безробіття буває двох типів:

- 1) технологічне безробіття;

- 2) територіально-галузеве безробіття.

Технологічне безробіття виникає безпосередньо через високі темпи науково-технічного прогресу, автоматизації і діджиталізації бізнес-процесів. Технологічне безробіття – основний тип структурного безробіття та є характерним, головним чином, для розвинених країн світу.

Слід зазначити, що ця форма безробіття активно досліджувалася ще з часів промислового перевороту

та індустріалізації провідних економік світу (XIX ст.). За цей час в економічній науці було запропоновано низку шляхів усунення негативних наслідків технологічного безробіття:

- відмова чи сповільнення темпів інноваційного розвитку (сьогодні такий захід вважається економічно необґрунтованим, оскільки позитивний ефект внаслідок впровадження інновацій для економіки країни в цілому є більшим за негативні наслідки технологічного безробіття);

- соціальні виплати, у т.ч. безумовний базовий дохід (концепція, що передбачає регулярні виплати визначеної суми коштів незалежно від зайнятості та рівня доходу);

- перекваліфікація працівників (заходи уряду, спрямовані на підвищення зайнятості працівників у галузях нової економіки);

- гарантоване працевлаштування у державному секторі (безробітні, що були звільнені внаслідок автоматизації робочого місця, отримуватимуть гарантоване державою працевлаштування);

- скорочення тривалості робочого часу (спрямоване на збільшення кількості робочих місць за рахунок зменшення робочого часу. Істотним недоліком впровадження такого заходу є поява прихованого безробіття) тощо.

На сьогодні під впливом інформаційної революції та переходом до постіндустріального суспільства, що спричинило діджиталізацію бізнес-процесів, природний рівень безробіття для більшості розвинених країн світу має тенденцію до підвищення, здебільшого за рахунок підвищення рівня технологічного безробіття.

В Україні сьогодні проблема технологічного безробіття є менш актуальною, ніж у розвинених країнах, через нижчі темпи автоматизації і комп'ютеризації робочих місць.

Територіально-галузеве безробіття виникає внаслідок закриття окремих галузей виробництва на певній території, що обумовлено структурними трансформаціями економіки країни. Проблема територіально-галузевого безробіття є найбільш актуальною для країн, що розвиваються, із перехідною економікою. На сьогоднішній день для національної економіки України більш гострою є проблема саме цього типу безробіття.

Територіально-галузеве безробіття умовно можна поділити на територіальне (безробіття за територіальною ознакою, пов'язано зі скороченням попиту на роботу силу у певній місцевості) та галузеве (викликане диспропорціями між попитом і пропозицією робочої сили за окремими видами економічної діяльності).

В Україні на сьогодні не здійснюється ведення офіційної статистики Державною службою статистики України чи Державною службою зайнятості України стосовно безробіття, викликане безпосередньо структурно-територіальними чинниками трансформації національної економіки. Однак за даними авторських досліджень, в Україні за період 2014–2018 рр. спостерігалось щорічне зростання питомої ваги територіального безробіття у структурі загального безробіття в Україні (рис. 1).

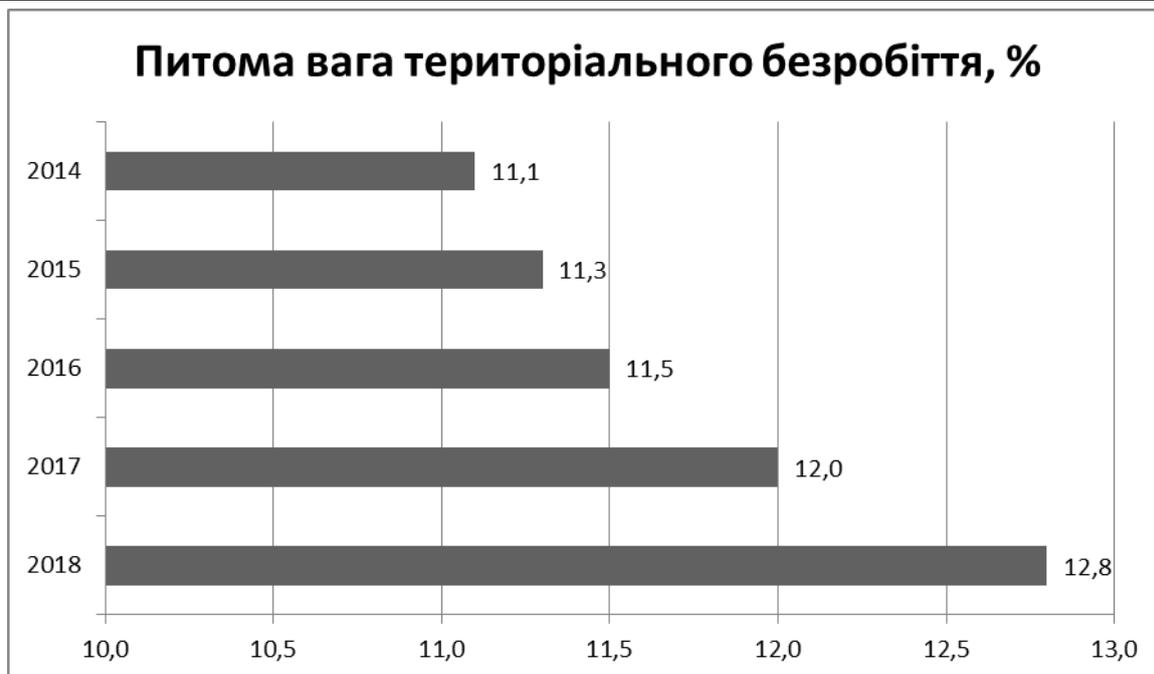

Рис. 1. Динаміка структурного територіального безробіття в Україні, % до офіційно зареєстрованих безробітних [складено автором на основі даних [2, с. 21]]

Найбільш актуальною проблемою структурного безробіття в Україні є галузеве безробіття. Специфічними рисами України, які зумовлюють поширення галузевого безробіття в країні є:

- галузеві диспропорції в оплаті праці;
- розвиток системи освіти в Україні без врахування поточних потреб економіки країни [2, с. 21];
- т.з. «аграризація» економіки України після 2014 р., яка призвела до стрімкого зниження обсягів промислового виробництва та, як наслідок, зниження попиту на робочу силу у виробничій сфері та інші.

Характерною особливістю сучасного стану ринку праці в Україні є т.з. «подвійна диспропорція» залежно від галузі:

- дефіцит висококваліфікованої робочої сили первинного ринку праці (головним способом через масову трудову еміграцію з України, що призвело до скорочення пропозиції висококваліфікованої робочої сили). На галузевому рівні такий стан є характерним здебільшого для галузей економіки з високим рівнем доданої вартості;
- надлишок низькокваліфікованої робочої сили вторинного ринку праці (зумовлено насамперед низьким рівнем загального рівня попиту на робочу силу). Явище галузевого безробіття в Україні є найбільш характерним для галузей з низьким рівнем доданої вартості.

Аналізуючи дані Державної служби зайнятості України, слід зазначити, що станом на 01.03.2020 р. середнє навантаження на одне робоче місце складає 4,924 (в середньому 4924 безробітних на 1000 вакансій). Водночас дефіцит вакансій є характерним для більшості галузей [7]. Такі дані свідчать про наявність проблеми галузевого безробіття в Україні.

Оскільки в Україні серед проблем структурного безробіття найбільш гострою є проблема територіально-галузевого безробіття, державна політика регулювання структурного безробіття повинна включати, найперше,

заходи для усунення територіальних і галузевих диспропорцій на ринку праці:

- створення системи перепідготовки кадрів відповідно до структурних зрушень національної економіки;
- сприяння територіальній та професійній мобільності робочої сили;
- забезпечення інформаційної прозорості ринку праці [2, с. 21];
- реформування системи освіти і стимулювання розвитку професій у галузях, у яких спостерігається дефіцит кадрів (попит перевищує пропозицію);
- усунення галузевих диспропорцій в оплаті праці з метою регулювання пропозиції робочої сили відповідно до потреб економіки країни загалом;
- диверсифікація національної економіки України, спрямована на регулювання попиту на робочу силу, зокрема шляхом розвитку тих галузей національного господарства, в яких спостерігається надлишок робочої сили тощо.

ВИСНОВКИ

Структурне безробіття – вид безробіття, який виникає внаслідок структурних змін в економіці країни, існує за будь-якої економічної системи, повне його усунення неможливе.

Залежно від причини виникнення структурне безробіття буває технологічним і територіально-галузевим.

Технологічне безробіття є характерним для високорозвинених країн з високим рівнем діджиталізації економіки та є наслідком автоматизації робочих місць. Технологічне безробіття призводить до трансформацій у структурі попиту на робочу силу: відмирання одних професій та появи інших. Таке безробіття є позитивним явищем для економіки країни загалом, тому основними заходами є усунення негативних наслідків цього безробіття для окремих працівників.

Територіально-галузеве безробіття спричинене диспропорціями між попитом і пропозицією робочої сили в окремих галузях чи регіонах. В Україні та інших краї-

нах із транзитивною економікою більш розповсюдженим є цей тип структурного безробіття. Збалансування попиту і пропозиції на ринку праці на мезоекономічному рівні є основним напрямом проведення державної політики стосовно зниження рівня територіально-галузевого безробіття в Україні.

Список використаних джерел

1. Попов С.В. Види безробіття та критерії їх класифікації. *Форум права*. 2006. № 3. С. 106-110.
2. Близнюк В.В., Яценко Л.Д. Безробіття в Україні: соціально-економічні аспекти. *Україна: аспекти праці*. 2019. № 4. С. 19-26.
3. Курсон К.І. Безробіття в Україні: проблеми, сучасний стан та шляхи його подолання. *Економіка та держава*, № 2. 2013. С. 131-133.
4. Стадник А.Г. Безробіття як соціальна проблема. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*, № 58. 2013. С. 183-187.
5. Дудка Т.В., Ващишина Ю.О., Голік О.М. Безробіття як одна з основних соціально-економічних проблем України. *Вісник Національного транспортного університету. Економічні науки*. 2016. № 3 (36). С. 66-74.
6. Торшин Є.О. Регіональний аспект безробіття в Україні. *Ефективна економіка: електрон. наук. фахове вид.* 2014. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3241>
7. Державна служба зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua>

References

1. Popov S.V. Types of unemployment and criteria for their classification. *Forum of Law*. 2006. № 3. pp. 106-110. (in Ukrainian)
2. Blyzniuk V.V., Yatsenko L.D. Unemployment in Ukraine: socio-economic aspects. *Ukraine: Aspects of Labor*. 2019. № 4. pp. 19-26. (in Ukrainian)
3. Kurson K.I. Unemployment in Ukraine: problems, current state and ways of its overcoming. *Economy and State*. 2013. № 2. pp. 131-133. (in Ukrainian)
4. Stadnyk A.H. Unemployment as a social problem. *Social Technologies: Actual problems of theory and practice*, № 58. 2013. pp. 183-187. (in Ukrainian)
5. Dudka T.V., Vashchyshyna Yu.O., Holik O.M. Unemployment as one of the main socio-economic problems in Ukraine. *Bulletin of the National Transport University. Economic Sciences*, № 3 (36). 2016. pp. 66-74. (in Ukrainian)
6. Torshyn Ye.O. The regional aspect of unemployment in Ukraine. *Effective Economy: Electronic Scientific Specialized edition*. 2014. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3241> (in Ukrainian)
7. State Employment Service. URL: <https://www.dcz.gov.ua> (in Ukrainian)